

دو فصلنامه بین المللی تحقیقات حقوق قضایی

License Number: ۸۶۲۲۷ Article Number: ۷۴N۵۱۲۱۸۲ ISSN-P: ۲۷۱۷-۱۱۳۲

تحلیل حقوقی معاهدات بین المللی در حوزه طرح های صنعتی

(تاریخ دریافت ۱۴۰۲/۰۳/۱۷، تاریخ تصویب ۱۴۰۲/۰۸/۱۲)

درنا احمدی دارانی

پژوهشگر، نویسنده و حقوقدان

چکیده

معاهده، عهدنامه یا کنوانسیون، یک توافقنامه بین المللی است که میان کشورها یا سازمان های بین المللی منعقدشده و مشمول حقوق بین الملل می باشد. معاهده واژه ای عام است و کنوانسیون، موافقت نامه بین المللی، توافق نامه، پروتکل، پیمان، میثاق و... را در بر می گیرد. موضوعی که در این راستا درخور توجه است بحث معاهدات بین المللی در حوزه طرح های صنعتی است که باید به آن توجه خاص و ویژه ای داشت. از نظر قانون طرح های صنعتی و علائم تجاری هر گونه ترکیب خطوط یا رنگ ها و هرگونه شکل سه بعدی با خطوط، رنگ ها و یا بدون آن، به گونه ای که ترکیب یا شکل یک فرآورده صنعتی یا محصولی از صنایع دستی را تغییر دهد، طرح صنعتی است. البته باید توجه داشت در یک طرح صنعتی تنها دسترسی به یک نتیجه فنی بدون تغییر ظاهری مشمول حمایت از این قانون نمی باشد. علاوه بر این موضوع در پژوهش حاضر قصد داریم به موضوع حمایت از طرح های صنعتی و علائم تجاری در حقوق داخلی و خارجی بپردازیم. روش تحقیق در این مقاله تحلیل-توصیفی می باشد و ابزار گردآوری اطلاعات و داده ها فیش برداری و بهره از کتب و مقالات مرتبط با موضوع پژوهش است.

واژگان کلیدی: طرح صنعتی، حقوق مالکیت فکری، حق اختراع، معاهدات بین المللی،

حق معنوی

بخش اول: کلیات

بند اول: تعریف معاهده

معاهده در مفهوم عام عبارت است از یک توافق کتبی که بوسیله آن دو یا چند دولت یا سازمان بین المللی رابطه ای بین خود در قلمرو حقوق بین الملل ایجاد میکنند. و یا در صدد ایجاد آن هستند. اما معاهده در معنای خاص به قسمی که در کنوانسیون وین ۱۹۶۹ آمده عبارت است از توافق بین دولت ها که شامل حقوق بین الدول است که بصورت کتبی منعقد گردیده است، با قطع نظر از اینکه در یک یا چند سند تنظیم شده باشد. در این تعریف معاهده اعم از موافقت نامه است. هر معاهده خود یک توافق نامه هم می باشد اما عکس قضیه صادق نیست. طبق تعریف کنوانسیون ۱۹۶۹ از معاهده بین المللی، خصوصیات و اوصاف ذیل را می توان برای آن بر شمرد:

- ۱ - معاهده سندی است که تکلیف ایجاد می کند. بنابراین توافقات بین المللی که تکلیف ایجاد نمی کند و بار حقوقی و الزامی ندارد نمی تواند معاهده باشد.
- ۲ - معاهده بین المللی صرفا ناشی از اراده تابعین اصلی حقوق بین المللی است. این ویژگی ناظر به وضعیت بیانگر توافق طرفین است که بر اساس آن باید هردو طرف دولت و دارای حاکمیت باشند. بنابراین اگر توافق بین دو سازمان بین المللی یا یک سازمان و یک دولت انعقاد گردد، نمی تواند معاهده محسوب شود.
- ۳ - معاهده باید کتبی باشد. اگر توافق غیر کتبی صورت گیرد مشمول مقررات کنوانسیون وین نخواهد بود.
- ۴ - معاهده می تواند تحت عناوین مختلفی انعقاد یابد. معمولا از عناوینی چون عهد نامه، پروتکل، یادداشت تفاهم، کنوانسیون و غیره برای نام گذاری یک معاهده استفاده می شود.

بند دوم: بررسی و شناخت حقوق مالکیت صنعتی

حقوق مالکیت صنعتی و تجاری یکی از دو شاخه مهم حقوق مالکیت فکری است. مالکیت فکری به طور کلی مالکیت ناشی از فعالیت ها و تراوشات فکری در زمینه های صنعتی و تجاری علمی، ادبی و هنری است. (امانی، ۱۳۸۳، ص ۲۵) حقوق مالکیت فکری از دیر باز به دو شاخه حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق

مالکیت صنعتی تقسیم شده است. حقوق مالکیت صنعتی مربوط به استفاده مادی و فکری از آثار فکری در زمینه‌های مختلف صنعت و تجارت می‌باشد. این رشته از حقوق مالکیت فکری در اغلب کشورها و موافقت نامه‌های بین‌المللی حقوق مالکیت صنعتی شامل حوزه‌های اختراعات، طرح‌های صنعتی، طرح ساخت مدارهای یکپارچه الکترونیکی، گونه‌های جدید گیاهی، علائم و اسامی تجاری، نشانه‌های مبدأ جغرافیایی و جلوگیری از رقابت غیرمنصفانه است. این حق مالکیت شامل اختراعات و طراحی‌های صنعتی است. اختراعات شامل راه حل‌های جدید و مسائل فنی و طراحی‌های صنعتی به خلاقیت‌های زیبا شناختی که تعیین کننده‌ی ظاهر محصولات صنعتی است مرتبط می‌شود. مفهوم مالکیت معنوی، مفهومی وسیع تر و گسترده تر دارد، چون مالکیت یا مادی است یا معنوی. تعریف مالکیت مادی که محرز و روشن می‌باشد؛ اما مالکیت معنوی به هر آنچه که جنبه‌ی معنوی داشته باشد و جنبه‌ی مادی نداشته باشد یا ناشی از ذهن، فکر، خلاقیت و اندیشه باشد یا ناشی از یک حق تجاری یا حق اقتصادی باشد، تعلق می‌گیرد. به همین دلیل برخی از حقوقدانان توصیه می‌کنند که به جای مالکیت فکری بهتر است از واژه یا عبارت مالکیت معنوی یاد کنیم؛ چرا که مالکیت معنوی دایره شمول گسترده تری دارد. مالکیت فکری به دو حوزه تقسیم می‌شود و حقوق ناشی از آن نیز به دو حوزه تقسیم می‌شود:

یک حوزه مربوط به مالکیت ادبی و هنری است که به این بخش می‌توانیم تولید نرم افزارهای رایانه‌ای را هم وارد کنیم و مشمول این حق بدانیم.

در حوزه‌ی مالکیت ادبی و هنری اصطلاح مرسوم به نام (کپی رایت یا حق تکثیر) داریم که بخشی از حقوق مالکیت فکری است.

مالکیت صنعتی زیر مجموعه‌ی مالکیت فکری یا مالکیت معنوی محسوب می‌شود. مالکیت صنعتی مربوط می‌شود به حق اختراع، طرح‌های صنعتی، علائم تجاری، نام و اسرار تجاری.

مالکیت صنعتی جنبه‌ی تجاری دارد، یعنی قابل داد و ستد است، قابل تقویم به پول است، ارزش اقتصادی دارد و از سایر اقسام مالکیت فکری و مالکیت معنوی رایج تر است به خصوص در معاملات بین‌المللی.

به موجب ماده ۶۰ قانون ثبت اختراعات و طرح های صنعتی و علائم تجاری: «نقض حقوق مندرج در این قانون، عبارت است از معنای انجام هرگونه فعالیتی در ایران که توسط اشخاصی غیر از مالک حقوق تحت حمایت این قانون و بدون موافقت او انجام می گیرد. علاوه بر مالک حقوق تحت حمایت این قانون، هرگاه ثابت شود دارنده اجازه استفاده، از مالک درخواست کرده است تا برای خواسته معینی به دادگاه دادخواست بدهد و مالک امتناع کرده یا نتوانسته آن را انجام دهد، دادگاه می تواند علاوه بر صدور دستور جلوگیری از نقض حقوق یا نقض قریب الوقوع حقوق، به جبران خسارت مربوط نیز حکم صادر کند و یا تصمیم دیگری جهت احقاق حق اتخاذ نماید.

در حقیقت مالکیت صنعتی دارای جنبه ی اثباتی و جنبه ی سلبی می باشد. جنبه ی اثباتی آن حق انحصاری است که برای صاحب حق اختراع و طرح صنعتی و نام و علامت تجاری ایجاد می شود، یعنی ایجاد حق انحصاری که فقط او این حق را دارد و می تواند از آن استفاده کند یا به تعبیر قانون گذار از آن بهره برداری کند. اما جنبه ی سلبی آن، سلب حق از دیگران است، یعنی غیر از کسی که دارنده ی این حق است، دیگران بدون اجازه او نمی توانند از این حقوق استفاده کنند. علاوه بر ضمانت اجراهای مختلفی که پیش بینی شده، قانون گذار ضمانت اجرای کیفری هم برای حمایت از مالکیت صنعتی قائل شده است.

بخش دوم: انواع و اقسام مالکیت های تجاری و صنعتی

۱. اسم تجاری
 ۲. علامت تجاری
 ۳. اسرار تجاری یا حفاظت از اطلاعات افشاء شده
 ۴. حق اختراع
 ۵. نشانه های جغرافیایی
 ۶. طراحی های صنعتی
 ۷. حق سرقتی و حق کسب و پیشه و تجارت
- حال قصد داریم به شرح اجمالی هرکدام از این موارد بپردازیم.

بند اول: اسم تجارتي

عنوانی است حاکی از شهرت تاجر که او را تحت آن عنوان معرفی و مشهور می کند. این عنوان ممکن است نام خانوادگی خود تاجر و یا یک اسم فانتزی باشد. برای مثال: محمدی، ایران خودرو، سامسونگ و... تفاوتی که اسم تجارتي با ثبت تجارتي دارد این است که اسم تجارتي فقط مربوط به شهرت تاجر است که تحت آن عنوان خود را معرفی می کند اما ثبت تجارتي مربوط به شناسایی تاجر و همچنین وضع تجاری اوست. (ستوده تهرانی، ۱۳۸۸، ص ۱۲۳)

طبق ماده ۵۷۶ قانون تجارت ثبت اسم تجارتي اختیاری است مگر مواردی که قوه قضاییه ثبت آن را الزامی کند. اسم تجارتي ثبت شده را شخص دیگری نمی تواند در همان محل اتخاذ کند هر چند که نام خانوادگی فرد همان اسم تجارتي ثبت شده باشد.^۱ همچنین اسم تجارتي قابل انتقال بوده و مدت اعتبار آن از تاریخ ثبت ۵ سال و قابل تمدید می باشد.^۲

بند دوم: علامت تجارتي

مطابق ماده ۱۴ قانون علائم تجارتي اختراعات مصوب ۱ تیر ۱۳۱۰ علامت تجاری عبارت است از هر نوع علامت، حرف، عبارت، تصویر، مهر و... که تاجر یا تولید کننده از این وسیله برای معرفی اجناس خود و تمییز آن با اجناس سایر تجار استفاده می کند. علامت تجارتي باید تازگی داشته و تکراری نباشد و همچنین نباید همراه کننده باشد برای مثال برای پارچه ی نخي نمی توان علامتی به عنوان ابریشم بافت انتخاب نمود زیرا ممکن است مشتری تصور کند که پارچه مزبور ابریشمی است. علامت تجارتي همچون اسم تجارتي قابل انتقال بوده اما مدت اعتبار آن از تاریخ ثبت در اداره ثبت شرکت ها ۱۰ ساله و قابل تمدید می باشد. (همان، ص ۱۶۳)

^۱ ماده ۵۷۸ - اسم تجارتي ثبت شده را هیچ شخص دیگری در همان محل نمی تواند اسم تجارتي خود قرار دهد ولو اینکه اسم تجارتي ثبت شده با اسم خانوادگی او یکی باشد.

^۲ ماده ۵۷۹ - اسم تجارتي قابل انتقال است.

ماده ۵۸۰ - مدت اعتبار ثبت اسم تجارتي پنج سال است.

بند سوم: اسرار تجارتي

اسرار تجارتي هر فرمول يا رويه، طرح، ابزار و يا مجموعه اطلاعاتي است كه در يك كسب و كار براي به دست آوردن مزيتي نسبت به رقبا (تحت عنوان اسرار تجارتي و يا اطلاعات افشا نشده) مورد استفاده قرار مي گيرد. هر شركتي مي تواند از اطلاعات محرمانه خود از طريق قرار داد هاي عدم افشا با كاركنان خود حمايت به عمل آورد. قوانين مربوط به حفاظت از اطلاعات محرمانه عملاً اجازه حق انحصار دائمي به دارنده ي آن در بهره برداري از اطلاعات مذكور را مي دهد به همين دليل در كشورهائي كه اين اطلاعات افشا نشده يا اسرار تجاري به رسميت شناخته مي شوند، پديد آورنده اطلاعات مزبور حق دارد از آن به عنوان يك دانش خاص و به عنوان يك مالكييت فكري، تحت عنوان اسرار تجاري يا اطلاعات افشا نشده حمايت به عمل آورد. (قمي، ص ۳)

بند چهارم: حق اختراع

مجموعه حقوق انحصاري است كه يك دولت به ثبت كننده اختراع در قبال افشاي اختراع او به وي اعطا مي كند. رويه هاي اعطاي ورقه ثبت اختراع، الزامات متقاضي ثبت اختراع و دامنه حقوق انحصاري ناشي از اختراع ثبت شده در كشورهاي مختلف متفاوت است در ايران براي آنكه يك اثر اختراع تلقى شده و قابل ثبت در ورقه ثبت اختراع باشد بايد تואمان داراي سه ويژگي جديد بودن^۱، داراي جنبه ي ابداعي بودن^۲ و كاربرد صنعتي^۳ داشتن باشد.

مطابق ماده ۲۶ قانون ثبت علايم و اختراعات ايران، هر قسم اكتشاف يا اختراع جديد در شعب مختلف صنعتي يا كشاورزي بر حسب تقاضاي مخترع حداكثر (۲۰ سال) به كاشف يا مخترع آن حق انحصاري مي دهد كه بر طبق شرايط و در مدت مقرر در اين قانون از اكتشاف يا اختراع خود استفاده نمايد مشروط به آنكه اكتشاف يا اختراع مذبور مطابق مقررات اين قانون در اداره ي ثبت اسناد تهران به ثبت رسيده باشد. ثبت اختراع در ايران اختياري است ولي اختراع در صورتي مورد

۱. يعني در فن يا صنعت قبلا پيش بيني نشده باشد.

۲. يعني براي هر فرد داراي مهارت معمولي بديهي و آشكار نباشد.

۳. در رشته اي از صنعت قابل استفاده باشد.

حمایت قرار می گیرد که طبق شرایط مندرج در قانون از قبیل تسلیم اظهار نامه به اداره ثبت علائم تجارتي و اختراعات و ثبت شدن اختراع در دفتر مخصوص و سایر ضوابط مقرر در قانون ثبت علائم و اختراعات باشد.

بند پنجم: نشانه های جغرافیایی

ماده ۱ قانون حمایت از نشانه های جغرافیایی، نشانه جغرافیایی را این گونه تعریف می کند: «نشانه جغرافیایی نشانه ای است که مبدأ کالایی را به قلمرو، منطقه یا ناحیه ای از کشور منتسب می سازد، مشروط بر این که کیفیت و مرغوبیت، شهرت یا سایر خصوصیات کالا اساساً قابل انتساب به مبدأ جغرافیایی آن باشد.» اینکه علامتی به عنوان نشانه جغرافیایی به کار رود بستگی به ادراک مصرف کننده و قانون آن کشور دارد. استفاده از نشانه های جغرافیایی در مورد محصولات کشاورزی کاربرد بسیاری دارد، البته این بدین معنا نیست که استفاده از نشانه های جغرافیایی محدود به محصولات کشاورزی است.

بند ششم: طراحی های صنعتی

طرح صنعتی یک هنر کاربردی است که به وسیله آن جنبه های زیبایی شناختی و کاربردی محصول برای بازار پسندی و تولید، بهبود پیدا می کند. بنابراین نقش طراح صنعتی یافتن و اجرای راه حل های مبتنی بر طراحی در قبال مسائل مهندسی، بازاریابی، و فروش است. طرح های صنعتی در مورد انواع بسیار زیادی از محصولات صنعتی و دستی کاربرد دارد. از وسایل فنی پزشکی گرفته تا ساعت، جواهرات و سایر کالاهای لوکس یا وسایل خانگی، برقی یا منسوجات، طرح های صنعتی به نوعی وجود دارند.

برای ثبت طرح صنعتی، بایستی اظهارنامه ثبت طرح صنعتی تنظیم و به اداره مالکیت صنعتی تسلیم شود. این اظهارنامه، همراه با نقشه، عکس و سایر مشخصات گرافیکی کالا که تشکیل دهنده طرح صنعتی هستند و ذکر نوع فرآورده هایی که طرح صنعتی برای آنها استفاده می شود، خواهد بود.

بند هفتم: حق سرقفلی، حق کسب و پیشه و تجارت

آخرین بحث در باب مالکیت صنعتی حق سرقفلی، کسب و پیشه و تجارت است. مفهوم سرقفلی اولین بار در عرف پدیدار شد و به نوعی این مفهوم زاده ی

عرف است. درست است که سر قفلی اولین بار در عرف بوجود آمد و قانون گذار به دلیل استعمال کثیر در عرف به آن مشروعیت بخشید اما عرفی بودن سر قفلی موجب نمی شود تعریفی که مقنن از سر قفلی ارایه می دهد همان معنای عرفی آن باشد. ارایه تعریف واحد از سر قفلی به دلیل تغییر متعدد قوانین در باب موجر و مستاجر نه تنها دشوار بلکه غیر ممکن است و حتی با توجه به اینکه در قانون روابط مالک و مستاجر مصوب ۷۶ حق کسب و پیشه و تجارت و سر قفلی تحت عنوان سر قفلی (به معنای عام) استعمال می شود مرز بندی میان این دو مفهوم متفاوت، دشوار است. در مورد اغلب این موضوعات علاوه بر حمایت های داخلی که در قوانین بیشتر کشورها وجود دارد کنوانسیون های متعدد بین المللی در خصوص حمایت و ثبت بین المللی منعقد شده اند که غالباً تحت مدیریت سازمان جهانی مالکیت فکری^۱ قرار دارند.

بخش سوم: حمایت از طرح های صنعتی و علایم تجاری در حقوق

داخلی و خارجی

بند اول: رویکرد قانون ایران در تدوین قوانین حمایت از مالکیت فکری

موضوعی که در این راستا باید به آن توجه داشت این است در سال ۱۴۰۳ قانون حمایت از مالکیت صنعتی تصویب گردید. از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون، «قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری» مصوب ۱۳۸۶ نسخ می گردد. ایران با تأسیس سازمان مالکیت صنعتی به بررسی و اجرای صحیح قراردادهای بین المللی شامل کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی، موافقت نامه مادرید راجع به ثبت بین المللی علائم و پروتکل آن، موافقت نامه لیسبون در مورد اسامی مبدا و ثبت بین المللی آنها، موافقت نامه مادرید در مورد جلوگیری از نصب نشانه های منبع غیر واقعی یا گمراه کننده بر روی کالاها، کنوانسیون تأسیس سازمان جهانی مالکیت فکری می پردازد و پیشنهاد الحاق جمهوری اسلامی ایران به سایر قراردادهای بین المللی مالکیت صنعتی، با در نظر گرفتن سیاست های سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و استفاده از تجربیات سایر

^۱. WIPO: World Intellectual Property Organization

کشورها در این خصوص و همچنین حسب مورد شرکت در اجلاس ها و کنفرانس ها به نمایندگی از طرف سازمان متبوع را بررسی می نماید.

بند دوم: دیدگاه جوامع بین المللی در حمایت از ثبت اختراعات، طرح های

صنعتی و علائم تجاری

حمایت از حق مالکیت فکری در بعد بین المللی به منظور ایجاد تسهیلات در امر داد و ستد بین المللی منجر به وضع کنوانسیون هایی چون کنوانسیون پاریس گردید. اصل رفتار ملی، اصل حق تقدم، اصل استقلال ورقه اختراع و اصل واردات کالاهای ساخته شده، اصول اساسی این کنوانسیون را تشکیل می دهند. این اصول به منظور تضمین و حمایت از مالک چنین حقی تدوین شده اند. نگرانی احتمال سوءاستفاده مالک از حق انحصاری اش، باعث گردید که اصل الزام به بهره برداری از اختراع یا تکنولوژی ثبت شده و یا در صورت عدم امکان، الزام به واگذاری بهره برداری از آن به اشخاص ثالث به کنوانسیون اضافه گردد.

در مواد موافقتنامه مادرید^۱ تدابیر گمرکی در مورد واردات کالاهای با نشانه منبع غیر واقعی مقرر شده است. تعهد به تعلیق ترخیص کالاهای ذکر شده در متن موافقت نامه هنگامی که محصولات توسط یا با رضایت مالک حق وارد تجارت گشته است، برای جلوگیری از بروز واردات موازی اعمال نخواهد شد.^۲

به دنبال این موارد، قوانین و مقررات تریپس گامی در راستای تحکیم و تثبیت حقوق خصوصی دارندگان حقوق مالکیت فکری است، که حداقل مدت زمان حق انحصاری اختراع را به ۲۰ سال افزایش داده است و این حمایت شامل تمام انواع تکنولوژی شده است.

در مقررات تریپس، حقوق انحصاری ناشی از حق اختراع، عبارت است از، حق منع دیگران از استفاده، ساخت و فروش اختراع فرآیند و فرآورده ناشی از فرآیند.^۳ در این تعریف حق مالک نسبت به اختراع یا تولید خود، از پیش وجود داشته و نقش قانون بیشتر جنبه اعلامی دارد تا انشائی، همچنین در صورتی که ساخت

^۱ موافقتنامه مادرید در مورد جلوگیری از نصب نشانه های منبع غیر واقعی یا گمراه کننده بر روی کالا (۱۸۹۱)

^۲ همان، ماده ۵۱

^۳ اقتباس از مواد ۲۷ و ۲۸ موافقت نامه تریپس

محصول ثبت شده ای مغایر با مقررات محیط زیست و یا مقررات بهداشتی باشد، تحصیل حق اختراع نسبت به آن محصول، به مالک آن حق تولید را نمی دهد.^۱

بخش چهارم: اقدامات جوامع و معاهدات بین المللی در حمایت از طرح های صنعتی و علائم تجاری با نگاهی به رویکرد قانون ایران در تدوین قوانین حمایت از مالکیت فکری

حمایت از حق مالکیت فکری در بعد بین المللی به منظور ایجاد تسهیلات در امر داد و ستد بین المللی منجر به وضع کنوانسیون هایی چون کنوانسیون پاریس گردید. اصل رفتار ملی، اصل حق تقدم، اصل استقلال ورقه اختراع و اصل واردات کالاهای ساخته شده، اصول اساسی این کنوانسیون را تشکیل می دهند. این اصول به منظور تضمین و حمایت از مالک چنین حقی تدوین شده اند. نگرانی احتمال سوءاستفاده مالک از حق انحصاری اش، باعث گردید که اصل الزام به بهره برداری از اختراع یا تکنولوژی ثبت شده و یا در صورت عدم امکان، الزام به واگذاری بهره برداری از آن به اشخاص ثالث به کنوانسیون اضافه گردد.

در مواد موافقت نامه مادرید^۲ تدابیر گمرکی در مورد واردات کالاهای با نشانه منبع غیر واقعی مقرر شده است. تعهد به تعلیق ترخیص کالاهای ذکر شده در متن موافقت نامه هنگامی که محصولات توسط یا با رضایت مالک حق وارد تجارت گشته است، برای جلوگیری از بروز بازارهای خاکستری اعمال نخواهد شد.^۳ به دنبال آن قوانین و مقررات تریپس گامی در راستای تحکیم و تثبیت حقوق خصوصی دارندگان حقوق مالکیت فکری است، که حداقل مدت زمان حق انحصاری اختراع را به ۲۰ سال افزایش داده است و این حمایت شامل تمام انواع تکنولوژی شده است.

در مقررات تریپس، حقوق انحصاری ناشی از حق اختراع، عبارت است از، حق

۱. UNCTAD/ICTSD, TRIPS and Development: Resource Book. Part Two: Substantive Obligations: ۲. ۵ Patents, Building Project on Intellectual Property Rights and Sustainable Development, December ۲۰۰۲.

۲. موافقت نامه مادرید در مورد جلوگیری از نصب نشانه های منبع غیر واقعی یا گمراه کننده بر روی کالا (۱۸۹۱)

۳. همان، ماده ۵۱

منع دیگران از استفاده، ساخت و فروش اختراع فرآیند و فرآورده ناشی از فرآیند.^۱ در این تعریف حق مالک نسبت به اختراع یا تولید خود، از پیش وجود داشته و نقش قانون بیشتر جنبه اعلامی دارد تا انشائی، همچنین در صورتی که ساخت محصول ثبت شده ای مغایر با مقررات محیط زیست و یا مقررات بهداشتی باشد، تحصیل حق اختراع نسبت به آن محصول، به مالک آن حق تولید را نمی دهد.^۲ ایران با تأسیس سازمان مالکیت صنعتی به بررسی و اجرای صحیح قراردادهای بین المللی شامل کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی، موافقتنامه مادرید راجع به ثبت بین المللی علائم و پروتکل آن، موافقتنامه لیسبون در مورد اسامی مبدا و ثبت بین المللی آنها، موافقتنامه مادرید در مورد جلوگیری از نصب نشانه های منبع غیر واقعی یا گمراه کننده بر روی کالاها، کنوانسیون تأسیس سازمان جهانی مالکیت فکری و بررسی پیشنهاد الحاق جمهوری اسلامی ایران به سایر قراردادهای بین المللی مالکیت صنعتی، با در نظر گرفتن سیاستهای سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و استفاده از تجربیات سایر کشورها در این خصوص و همچنین حسب مورد شرکت در اجلاس ها و کنفرانس ها به نمایندگی از طرف سازمان متبوع می پردازد.

بخش پنجم: نگاهی اجمالی به کنوانسیون پاریس در حمایت از

مالکیت های صنعتی (۱۸۸۳)

کنوانسیون پاریس راجع به حمایت از مالکیت صنعتی، که تحت مدیریت وایپو (سازمان جهانی مالکیت فکری) قرار دارد، حق توقیف برخی کالاهای نقض کننده حق مالکیت فکری را به مجرد ورود به یک کشور عضو مقرر می دارد. به موجب این کنوانسیون هر محصولی که دارای علامت صنعتی یا تجارتي یا نام تجارتي غیرقانونی باشد، هنگام ورود به کشورهای عضو اتحادیه پاریس که در آن کشورها این علامت یا نام تجارتي از حمایت قانونی برخوردار است توقیف خواهد شد. این توقیف خواه بر حسب تقاضای کتبی دادسرا یا به موجب درخواست هر مقام صالح

۱. اقتباس از مواد ۲۷ و ۲۸ موافقت نامه تریپس

۲. UNCTAD/ICTSD, TRIPS and Development: Resource Book. Part Two: Substantive Obligations: ۲. ۵ Patents, Capacity Building Project on Intellectual Rights and Sustainable Development, December ۲۰۰۲.

دیگر و خواه به تقاضای شخص ذینفع، طبق قوانین داخلی هر کشور به عمل می‌آید. اگر قوانین کشوری توقیف را در موقع ورود کالا مجاز ندانند به جای توقیف، از ورود کالا به آن کشور جلوگیری یا اینکه کالای مزبور در داخل کشور توقیف خواهد شد.^۱

ایران در سال ۱۳۳۷ به این کنوانسیون ملحق شد و در سال ۱۳۷۷ با اصلاحات به عمل آمده به آن پیوست. در مورد کنوانسیون پاریس باید گفت که در حقوق بین‌الملل بعضی قرار دادهای سعی در ایجاد وحدت در بعضی قوانین داخلی کشورهای عضو دارند. در حقوق مالکیت صنعتی این امر بر عهده کنوانسیون پاریس گذاشته شده است. بنابراین چون درباره برخی از مواردی که در این کنوانسیون آمده مانند اختراع، علامت تجاری و اسم تجاری در حقوق ایران مقرراتی وجود دارد که طبق کنوانسیون پاریس باید جنبه بین‌المللی داشته و حقوق طرف‌های قرارداد و اتباع کشورهای مربوط حمایت شود، لذا در این موارد باید مقررات کنوانسیون مذکور رعایت شود. حال آنکه در مواردی که در داخل قانون یا مقررات دیگر، وجود ندارد، مقررات کنوانسیون پاریس نمی‌تواند موجد حق و تکلیفی در رابطه با حقوق اتباع داخل یک کشور عضو باشد. فلسفه انعقاد کنوانسیون پاریس یکسان کردن قواعد مالکیت صنعتی کشورهای عضو به طور کلی است و باید در این رابطه کشورهای عضو قوانین لازم را ایجاد نمایند. بنابراین مقررات موافقت‌نامه پاریس نه به عنوان قواعد حقوق داخلی بلکه به عنوان یک سند بین‌المللی پذیرفته شده از سوی ایران باید مورد لحاظ قرار گیرد.

بنابراین این موافقت‌نامه در رابطه با اتباع داخلی نمی‌تواند مستقیماً مورد استناد قرار گیرد و در صورت نقض حق از سوی اتباع خارجی، در صورتی که کشور آنها عضو اتحادیه صنعتی پاریس باشد و یا نقض حق از سوی اتباع ایران در یک کشور عضو اتحادیه هر دو طرف می‌توانند به مفاد قرارداد پاریس استناد کنند.

به نظر اکثر حقوق دانان استفاده از قانون ثبت علائم تجاری، مناسب‌ترین رژیم حقوق مالکیت فکری در مورد حمایت از کالاها در مقابل تشکیل بازارهای

۱. بندهای ۱، ۳ و ۵ ماده ۹ کنوانسیون پاریس.

خاکستری است. این قانون محافظت از شهرت شرکت ها و در جهت رسیدن به سود برای آنها است.

این اهداف در دادگاه عالی کانادا در مورد دعوی شرکت مالکیت تصریح شده است و بر این اساس حمایت از علائم تجاری با اثبات منشاء یک محصول عملی می شود و یک راه میان بر در جهت توزیع آسان کالاها به مشتریان عرضه می گردد. بنابراین می توان گفت هدف از ثبت علائم تجاری شناسایی منبع تجارت محصولات و خدمات به مصرف کنندگان بالقوه می باشد.^۱

این موضوع ماهیت علایم تجاری را نیز نشأت گرفته از حقوق تجارت کلا و خدمات می داند که گستره وسیع تری نسبت به حقوق مالکیت ادبی و هنری دارد چرا که بحث آفرینش های هنری تنها با دو هدف جلوگیری از کپی غیر مجاز و بدست آوردن سود فروش برای اولین بار با کپی مجاز است و توسط چند نظریه از جمله خرید و فروش عادلانه و اصل زوال حقوق مالکیت فکری کاملاً محدود شده است. البته این به معنی حمایت کمتر از حقوق ادبی و هنری و یا شامل نشدن حقوق مالکیت صنعتی در دایره اصل زوال نیست.

ممکن است به اشتباه ادعا شود که حق تکثیر نمی تواند در مورد حقوق تجاری و محصولات قطعات مورد تجارتی مطرح شود، در پاسخ باید گفت هدف از رعایت حق تکثیر، انتفاع نویسندگان و صاحبان حق تکثیر نیست، بلکه حفاظت از آفرینش های هنری نویسندگان برای بدست آوردن پاداش عادلانه و سازگار با منافع عمومی در انتشار و اشاعه آثار نویسندگان است، با توجه به مطالب فوق در می یابیم امروزه معنی سنتی کپی رایت مانند محدوده کپی غیر مجاز و یا تحریف آثار اصلی تغییر کرده و دامنه شمول آن شامل کلیه حقوق و منافع می شود. این موارد را می توان به امور تجارتی و کالاهای تجاری نیز تعمیم داد. واردات موازی را نیز که مربوط به مسائل تجاری است بحث کرد. دلایل ارایه شده نشان می دهد می توان اموری مانند، قیمت ما به التفاوت کالاها و یا هر گونه امور حمایتی از مصرف کنندگان را مطرح کرد. بنابراین نقش حمایتی حق تکثیر باید به اندازه تأثیر آن از حقوق نویسندگان و آثار هنری در مورد جنبه های تجاری نیز موثر باشد.

^۱. potential consumers

نتیجه گیری

در جمع بندی کلی و پایانی این مقاله باید گفت در بعد بین‌المللی ثبت و حمایت از مالکیت صنعتی سابقه تعاملات به سال ۱۳۳۷ یعنی الحاق کشورمان به کنوانسیون پاریس درباره حمایت از حقوق مالکیت صنعتی مربوط می‌شود و در سال ۱۳۸۰ نیز به کنوانسیون مؤسس سازمان جهانی مالکیت معنوی (WIPO) ملحق شده‌ایم. به‌طور کلی لازم به ذکر است که موافقتنامه‌ها و معاهدات بین‌المللی این حوزه به دو دسته مقررات شکلی و ماهوی تقسیم می‌شوند که مقررات شکلی شامل معاهداتی هستند که لوازم و ضرورت‌های تسهیل کننده سیستم ثبت مالکیت‌های صنعتی را ارائه می‌دهند و مقررات ماهوی معاهداتی را شامل می‌شوند که در ارتباط با حدود و ترتیبات حمایت از مالکیت‌های صنعتی وضع شده‌اند که کشورمان از ۱۷ معاهده بین‌المللی موجود در این حوزه به ۶ معاهده ملحق شده و ۴ موافقتنامه را نیز عملاً اجرا کرده است. یک حق مالکیت فکری مانند حق اختراع، علامت تجاری و یا حق نسخه برداری نوعاً در بستر حقوق اعطایی به دارنده آن و ممانعت دیگران در استفاده بدون اجازه تعریف و تبیین می‌گردد. به عنوان مثال حقوق اعطایی به یک مخترع، سبب می‌گردد که او دیگران را از ساخت، استفاده، فروش، عرضه برای فروش و واردات موضوع حق اختراع منع نماید و یا اینکه دارنده یک علامت تجاری می‌تواند دیگران را از استفاده علامت تجاری بر روی همان کالا و یا کالاهای مشابهی که سبب گمراه و متحیر شدن مصرف کننده می‌شود منع نماید. همچنین دارنده حق نسخه برداری می‌تواند دیگران را از چاپ و تکثیر اثر خود منع نماید. دکترین زوال استفاده از حق مالکیت فکری بیانگر این نکته است که دارنده حق تا چه زمانی می‌تواند بر کالا یا خدماتی که مشمول حق او گردیده اند کنترل و نظارت داشته باشد. زوال کنترل و نظارت بر روی یک حق به این معنی می‌باشد که آن حق بدون هیچ گونه پرداختی به دارنده اصلی، می‌تواند مورد نقل و انتقال قرار بگیرد و لذا این مقطع زمانی از نظر اقتصادی حائز اهمیت فراوان می‌باشد. چنانچه اصل «زوال استفاده از حقوق مالکیت فکری» را به رسمیت نشناسیم، دارنده حق می‌تواند با کنترل و نظارت دائمی که بر روی حق خود دارد، حق عمری نسبت به آن پیدا کرده و برای همیشه نسبت به آن صرفه اقتصادی داشته باشد.

منابع و مآخذ

الف) کتب

۱. صادقی، م. ۱۳۸۶. موجبات اعطای مجوز اجباری بهره برداری از حقوق مالکیت فکری. تهران: دانشگاه تربیت مدرس
۲. صفایی، ح. ۱۳۹۹. حقوق مدنی و حقوق تطبیقی. تهران: انتشارات میزان، چاپ ششم.
۳. صفدری، م. ۱۳۴۲. حقوق بین الملل عمومی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران، جلد سوم.
۴. کاتوزیان، ن. ۱۳۸۲. الزامهای خارج از قرارداد، ضمان قهری، جلد اول، مسئولیت مدنی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران
۵. وکیل، ا. ۱۳۸۳. حمایت از مالکیت فکری در سازمان جهانی تجارت و حقوق ایران. تهران: انتشارات مجد، چاپ اول.

ب) مقالات

۶. سلیمانی، غ. ۱۳۸۹. ماهیت بازارهای خاکستری. بررسی های بازرگانی، شماره ۴۴.
۷. عامری، م. ۱۳۸۶. فیصل جستاری پیرامون مقررات تریپس و برخی از جنبه های اقتصادی آن، مجله پژوهش حقوق و سیاست، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۲۳، سال نهم.
۸. غریبی، ح. بی تا. روشهای حل و فصل بین المللی اختلافات در حقوق مالکیت فکری. تهران: بی نا.
۹. قاسمی، ع. ۱۳۸۲. حمایت از حقوق پدیدآورندگان طرح های صنعتی. پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه تربیت مدرس.

ج) پایان نامه ها

۱۰. اصلانی، ح. ۱۳۸۲. حق اختراع با لحاظ موافقت نامه تریپس، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشگاه تربیت مدرس
۱۱. شیخی، م. ۱۳۸۴. ضمانت اجراهای نقض حقوق مالکیت صنعتی با لحاظ

موافقت نامه ترپس، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، گرایش مالکیت فکری، دانشگاه تربیت مدرس.

۱۲. صادقی، م و شیخی، م. ۱۳۸۹. رساله دکترا ضمانت اجرای حقوق مالکیت فکری در حقوق ایران، فرانسه و اسناد بین الملل.

(چ) منابع انگلیسی

۱۳. Berman, B., ۲۰۱۷. "Strategies to Combat The Sale of Gray Market Goods". *Business horizons* July – August ۵۱-۶۰ ۴/۴۷.
۱۴. Christopher B. Conley, ۲۰۰۷. "Parallel Imports: The Tired Debate of the Exhaustion of Intellectual Property Rights and Why the WTO Should Harmonize the Haphazard Laws of the international Community" ۱۶ *Tul. J. Int'l & Comp. L.*
۱۵. Carlos M. Correa, ۲۰۲۱. *Intellectual Property Rights, the WTO and Developing Countries. The TRIPS Agreement and Policy Options*, Zed Books Ltd. , London & New York.
۱۶. Carlos M. Correa, ۲۰۰۰. *Intellectual Property Rights, the WTO and Developing Countries. The TRIPS Agreement and Policy Options*, Zed Books Ltd. , London & New York,
۱۷. Christopher Heath, ۲۰۰۴. "Legal Concepts of Exhaustion and Parallel Imports" in Christopher Heath, ed. , *Parallel Imports in Asia (The Hague: Kluwer Law International)*
۱۸. Christopher Heath, "Legal Concepts of Exhaustion and Parallel Imports" in Heath, ed.
۱۹. Dean Calbreath, ۲۰۱۸. *Hidden economy a hidden danger*, MAY ۳۰.
۲۰. Eagle, L., Kitchen, P. J. Rose, L. Moyle, B., ۲۰۰۳. *Brand equity and brand vulnerability. European journal of marketing*,
۲۱. Guijun Zhuang, Alex S. L. Tsang. ۲۰۰۷. *A Study on Ethically Problematic Selling Methods in China with a Broaden Concept of Gray-marketing*, *Journal of Business Ethics*.
۲۲. Jeannet, J. P. , Hennessey, H. D. ۱۹۹۸. *Global Marketing*

- Strategies*. ۴th Edition, Houghton Mifflin Publication,
۲۳. Keith E. Maskus, ۲۰۱۰. *The Curious Economics of Parallel Imports*, P: ۱۲۳, W. I. P. O. J. , Issue ۱ , ۲۰۱۰ Thomson Reuters (Legal) Limited and Contributors
۲۴. Lous P. Bucklin, ۱۹۹۳. “*Modeling the international gray market for public policy decisions*” ۱۰ *International Journal of Research in Marketing*.
۲۵. *Mavrommatis Concessions Case*, ۱۹۸۱. *Encyclopedia of Public International Law*, North Holland, Publishing Company, Vol. ۲.
۲۶. National Economic Research Associates. ۱۹۹۹. “*The Economic Consequences of the Choice of a Regime of Exhaustion in the Area of Trade Marks*”, *Final Report for DGXV of the European Commission*, cited in MacGillivray.
۲۷. Rothnie, A. W. *Parallel Imports*, ۱۹۹۴. London: Sweet & Maxwell.
۲۸. *Sebastian Int’l. , Inc. v. ۱۹۸۸. Consumer Contacts Ltd. , ۸۴۷ F. ۲d ۱۰۹۳ (۳d Cir)*